

Тема 2. Загальна психологічна характеристика студентського віку

1. Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості.

2. Суперечливості та кризи студентського віку. Вищий навчальний заклад - один із провідних факторів соціалізації особистості студента як фахівця.

3. Професіоналізація особистості студента як новоутворення віку

4. Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності.

Ключові слова: студентство, криза студентського віку, професіоналізація, компетентність, психологічна готовність.

Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості

До середини минулого століття в психолого-педагогічній науці вважалося, що людина після досягнення зрілості (від 20 років і далі) перебуває в стані "психічної закам'янілості" й перестає бути здатною до навчання. У першій третині ХХ ст. значного поширення набули педологічні вчення. І лише в 60-х роках розгорнулися наукові дослідження психічного розвитку дорослої людини і можливостей її навчання. Нині проблеми розвитку, навчання і виховання зрілої людини на всіх етапах її життєвого шляху досліджуються андрагогікою і педагогічною антропологією, наукові основи якої закладено К.Д. Ушинським, та іншими науками. Студентський вік (17—23 роки) охоплює і пізньодитячий, юнацький період, і частину дорослого етапу в розвитку і становленні людини.

Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінують становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються і закріплюються схильності, інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних сил, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розквітає зовнішня привабливість. Все це часто спричинює дещо ейфорійні, ілюзорні уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нераціонального, безцільного, безплідного розтрачання фізичних і духовних сил. Саме в студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, аксіологічна переорієнтація.

Студентський вік — пора активної самооцінки. Вона може бути об'єктивною, завищеною і заниженою. Характерними для людини із заниженою самооцінкою є занижена самоповага, нестійка власна думка про себе, намагання приховати від оточення своє справжнє "Я", виконати роль, яка,

на її думку, буде більш прийнятною й ефектною у конкретному середовищі. Молоді люди такого типу підвищено чутливі й ранимі.

Успішність адаптації студента у ВНЗ значною мірою залежить від розуміння й уваги до розв'язання цієї проблеми з боку педагогів. Доцільними є такі заходи: зустріч ректора з усіма першокурсниками у перші тижні навчання, щоб дати доброзичливі батьківські поради, настанови і застереження; індивідуальна і групова робота куратора; спеціальні заходи служби психологічної допомоги; увага з боку заступника декана з питань виховної роботи. Як уже згадувалося, до середини минулого століття в психолого-педагогічній науці вважалося, що людина після досягнення зрілості (від 20 років і далі) перебуває в стані "психічної закам'янілості" й перестає бути здатною до навчання.

Студентський вік, за Б.Г. Ананьєвим, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних можливостей. Особливої уваги, турботи і допомоги потребують студенти-першокурсники. Умови життя і навчання у ВНЗ різко відрізняються від шкільних. Відбувається злам багаторічного, звичного стереотипу. У ВНЗ можна відносно тривалий період нічого не вчити, самостійно не працювати і ніхто за це не питає. Такі можливості створюють у частини першокурсників ілюзію, що у ВНЗ можна вчитися, не напружуючись. Ці ілюзії швидко розвіюються під час першої сесії: більш здібні студенти за рахунок вікової витривалості, доброї пам'яті, декількадобових безперервних зубрінь, шпаргалок, підказок і поблажливої позиції викладача долають цей бар'єр, а частина стає академічними боржниками.

Суперечливості та кризи студентського віку. Вищий навчальний заклад - один із провідних факторів соціалізації особистості студента як фахівця

Ознаками кризи можуть бути:

1. сильна фрустрація, виникнення сильних переживань незадоволеної потреби;
2. загострення рольових конфліктів «студент - викладач», «студент - студент»;
3. ціннісно-сміслова невизначеність, неструктурованість особистості (наприклад, дехто вперше дізнається про можливість самоуправління, саморегуляції та самовиховання);
4. інфантильність (студент поводить себе як безвідповідальна людина) або вдається до пияцтва, сексуальної розпусти, вживання наркотиків.

Кожен психологічний вік вирішує своє протиріччя.

Найбільш кризовими ситуаціями студентського віку є такі:

- 1). Криза професійного вибору.
- 2). Криза залежності від батьківської сім'ї.
- 3). Криза інтимно-сексуальних стосунків.
- 4). Кризові ситуації в навчально-професійній діяльності.

5). Криза - побудова планів на майбутнє.

6). Кризовою є також ситуація працевлаштування після закінчення вищого навчального закладу.

7). Особистісні кризи. Внутрішнє життя студента також насичене, багате на переживання, наповнене протиріччями: дружба - самотність; критичність - самокритичність; сором'язливість - самовихваляння; самовідданість - егоїзм тощо.

8). Криза ідентичності, пов'язана з системою «Я». Ідентичність - це стійкий образ «Я», збереження та підтримка своєї особистісної цілісності, тотожності, нерозривності історії свого життя і власного «Я». Сутність кризи ідентичності: відбувається зіткнення цінностей, які інтеріоризовані в ранній юності, з тими, які формуються під час навчання у вищій школі через ідентифікацію себе з професійною моделлю. Канадський психолог Джеймс Марша виокремив 4 етапи розвитку ідентичності, які визначаються ступенем професійного й соціального самовизначення молодого людини:

1. «Невизначена», розмита ідентичність - індивід ще не виробив якогось певного чіткого переконання, не обрав професію та не зіткнувся з кризою ідентичності.

2. «Дострокова», передчасна ідентичність - індивід включився у відповідну систему відношень, але зробив це не самостійно, не в результаті пережитої кризи й випробувань, а на основі чужих думок, йдучи за чужим прикладом чи авторитетом.

3. Етап «мораторію» - індивід перебуває у процесі нормативної кризи ідентичності, самовизначення. Він обирає з багатьох варіантів розвитку той єдиний, котрий може вважати своїм.

4. «Досягнута», зріла ідентичність - криза завершена, індивід перейшов від пошуку себе до практичної реалізації власного «Я».

Наслідками негативної «Я-концепції» студентів можуть бути такі виявлення:

- замикання в собі, «закривання» від оточуючих;
- демонстрація оточуючим «маски», «хибного обличчя»;
- надмірно чутливе реагування на критику, сміх і осуд;
- болісне переживання неуспіхів у навчанні (роботі) та виявлених власних хиб;

- надмірна сором'язливість, некомунікабельність, схильність до психічної ізоляції, відхід (причому, не завжди добровільний) від дійсності у світ мрій. Чим нижчий рівень самоповаги, тим найбільш імовірно студент страждає від самотності.

Соціалізація особистості - процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду в діяльності та спілкуванні з іншими людьми.

У студентському віці задіяні всі основні механізми соціалізації:

- прийняття та засвоєння нових соціальних ролей - роль студента,

майбутнього фахівця, молодіжного лідера та ін.;

- професійно-рольова ідентифікація («Я - студент», «Я - майбутній фахівець» тощо);

- наслідування як відтворення професійного досвіду авторитетних викладачів, стилю їх діяльності або манер поведінки членів референтної групи;

- інтеріоризація оцінних ставлень викладачів і однокурсників у навчально-професійній діяльності;

- орієнтація на соціальні очікування викладачів і групи, щоб добутися бажаного соціального статусу;

- порівняння себе з іншими студентами та професіоналами;

- навіюваність і конформізм.

Результатом соціалізації студента є:

- вироблення і трансформація власної системи поглядів на життя та ціннісних орієнтацій, формування життєвого ідеалу;

- засвоєння культури людських взаємин і соціально-професійних функцій;

- формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності та власної моделі моральної поведінки;

- опанування професійною діяльністю та формами ділового спілкування.

Професіоналізація особистості студента як новоутворення віку

Мета навчально-професійної діяльності - засвоєння наукового знання у формі теоретичних понять і вмінь застосування їх при розв'язанні професійних завдань. Характерні для навчально-професійної діяльності ознаки:

1. Професійне навчання у вищій школі для майбутнього фахівця починається під час формування професійних знань, умінь і навичок та засвоєння способів професійно-творчої діяльності.

2. Теоретичне знання має бути включене в реальну діяльність студента. Понятійна форма озброєння знаннями повинна стати способом досягнення практичної професійної мети. Мета професійної підготовки полягає не в передачі конкретних предметних знань, умінь і навичок, а в озброєнні студентів системними інтегрованими науковими знаннями, які є загальною передумовою оволодіння способами вирішення виробничих проблем.

3. У вищій школі вивчаються не основи наук (як у школі), а самі науки в їх розвитку. При цьому самостійна робота студентів зближується з науково-дослідною роботою викладачів, тобто забезпечується єдність навчальної та наукової роботи студентів.

4. Викладання майже всіх наук професіоналізовано.

5. Навчання має проблемний характер.

6. Для вищої школи характерним є емоційність, мажорність усього процесу навчання.

7. Враховуються вікові та індивідуальні особливості студентів.

Основні напрями професіоналізації:

1. Професіоналізуються всі пізнавальні процеси: професійне і сприймання і професійна спостережливість, професійна пам'ять, і професійна увага, професійне мислення. Формується професійна настанова на всі пізнавальні процеси.

2. Фахівець із вищою освітою повинен оволодіти не тільки знаннями, вміннями й навичками, а й самостійно виробляти засоби досягнення поставлених професійних цілей, а для цього повинні бути сформовані механізми планування своєї діяльності, програмування своїх дій, оцінки результатів і їх корекція.

3. Особистість студента набуває професійну спрямованість, що має такі прояви:

- професійна мотивація, загальне позитивне ставлення, схильність і інтерес до професійної діяльності (прагнення до реалізації смислу служіння суспільству, державі, людям);
- розуміння і прийняття професійних завдань з оцінкою власних ресурсів для їх розв'язання;
- бажання вдосконалювати свою підготовку до професійної діяльності, підсилюються мотиви самоосвіти і самовиховання;
- планування задовольняти матеріальні й духовні потреби, займаючись працею в галузі своєї професії.

Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності

Наслідком професійного зростання особистості майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність, яку набуває студент. Фахова компетентність - здатність успішно виконувати професійні завдання і обов'язки тієї посади, на яку людина претендує. Це кваліфікаційна характеристика фахівця, зокрема:

- 1) ґрунтовні знання із загальноосвітніх і фахових дисциплін (загальна ерудиція);
- 2) володіння професійною технологією - здатність мобілізувати знання та вміння для вирішення конкретних професійних проблем;
- 3) висока кваліфікація, яка характеризується поліфункціональністю - уміння переносити набуту здатність виконувати виробничі завдання на різні ланки професійної діяльності;
- 4) уміння аргументувати способи вирішення проблеми на різних рівнях активності;
- 5) уміння співпрацювати з колегами (співдружність, взаємодопомога тощо);
- 6) професійна компетентність асоціюється з успішною поведінкою фахівця в нестандартних ситуаціях, із неформалізованою взаємодією з партнерами, умінням оперувати суперечливою інформацією або з динамічними системами.

Високий рівень оволодіння професією характеризує ще одне поняття - професійна культура фахівця. Складниками професійної культури є професійна компетентність, системний світогляд, модельне (професійне) мислення, а також професійна творчість і професійна рефлексія (критична об'єктивна самооцінка).

Рекомендовані джерела: [2; 3; 4; 6; 8; 9;10; 15; 16].

Контрольні запитання та завдання:

1. Який часовий проміжок охоплює студентський вік?
2. Назвіть суперечливості студентського віку.
3. Охарактеризуйте кризу студентського віку.
4. Назвіть фактори успішної соціалізації студента.
5. Які новоутворення студентського віку?

Завдання для самостійної роботи:

Користуючись науково-психологічною літературою підготуйте теми рефератів та доповідей на теми:

1. Студентство як вікова та соціальна категорія.
2. Соціалізація студентів у сучасних умовах вищого навчального закладу.
3. Показники психологічної готовності студента до професійної діяльності.

Тема 3. Психологія студентської групи

1. Психологічні особливості студентської групи та її структура.
2. Розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу.
3. Міжособистісні стосунки в студентській групі. Проблема лідера та лідерства.
4. Психологічні особливості студентського самоврядування.

Ключові слова: студентська група, колектив, лідер, лідерство, самоврядування.

Психологічні особливості студентської групи та її структура

Студентська група – спільність автономна й самодостатня. Вона здатна сама вирішувати свої внутрішні проблеми, а її активність пов'язана з соціальним життям факультету, університету, вирішенням проблем соціального характеру .

Студентська група формально-логічно характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована), яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи. Вона створюється у вищому навчальному закладі, що обумовлюється потребами управління (як і клас у школі, група в дитячому садку). Студент, звичайно, входить до складу різних соціальних груп. Л. І. Марісова виділяє 7 видів малих груп, в одній або в декількох із яких перебуває за період навчання студент. Серед них: студентська академічна група, існування якої обумовлене специфікою організації навчального процесу у ВНЗ та яка спеціально створюється для успішного здійснення навчально-виховних функцій; студентські наукові гуртки, науково-теоретичні семінари й проблемні групи; студентські групи, існування яких зумовлене формою організації позанавчального виховного процесу та необхідністю розвитку громадсько-політичної й організаторської активності молоді; трудові студентські групи, існування яких зумовлене необхідністю організації трудового виховання студентів і забезпечення їх потреби в праці; групи художньої самодіяльності та спортивні команди; побутові малі групи, які пов'язані з веденням домашніх справ, підтриманням родинних стосунків, проведенням культурного дозвілля та реалізації «хобі», спільного проживання в гуртожитку; студентські групи, які виникають несанкціоновано на основі особистих симпатій, приятні, взаємної привабливості та носять лише неформальний характер.

Студентів у групі поєднує: спільна мета; спільна навчально-професійна діяльність; зв'язки ділового та особистісного характеру (активна участь кожного студента в житті групи – хороша школа надбання належного досвіду жити й працювати в будь-якому виробничому колективі); однорідність складу групи за віком; висока поінформованість один про одного (і про успіхи, і про особисте життя); високий рівень самоврядування; обмежений час існування.

У структурі студентської групи є дві підструктури:

- 1) офіційна: характеризується цільовим призначенням – професійна

підготовка, сприяння становленню майбутнього фахівця, ґрунтується на відношенні поваги – авторитетності (ділова сфера). Є офіційний керівник – староста групи (профорґ), який призначається деканатом або обирається групою. Він здійснює рольове управління, організує ділові стосунки між членами групи.

2) неофіційна: у групі виникають неофіційні угруповання на основі інтересів один до одного або симпатії – антипатії (емоційна сфера). Варто підкреслили, що емоційні (неформальні) взаємини в студентській академічній групі формуються та проявляються у всій своїй повноті та глибині. Це пояснюється сенситивністю юнацького віку до інтимно-особистісних стосунків, бурхливим проявом потреби в емоційно-насиченому спілкуванні, у коханні та дружбі. Тривалість спільного проведення вільного часу в колі своїх ровесників найдовша саме в цьому віці.

Розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу

Студентська академічна група за період свого існування розвивається і проходить кілька стадій (від офіційно створеної групи дирекцією (деканатом) і наказом ректора до згуртованого колективу, який на останньому курсі може розпастися знову на мікрогрупи), кожна з яких характеризується якісними особливостями таких параметрів: спрямованість поведінки та діяльності членів групи; організованість членів групи; комунікативність членів групи.

На початку навчання у ВНЗ у першокурсників домінують індивідуальні мотиви поведінки, вони орієнтовані здебільшого на задоволення особистих потреб; їхня соціальна роль у групі ще не визначена. Але поступово всі починають усвідомлювати потребу в конкретизації своєї ролі в житті групи, в узгодженні своєї діяльності з діяльністю і поведінкою інших, порівнюють і оцінюють активність членів групи, визначають свій соціальний статус у групі. Це відбувається за такими параметрами: спрямованість активності студента; організованість; комунікативність; інтелектуальний, емоційно - вольовий розвиток; підготовленість до реалізації ролі студента.

Цілісними характеристиками студентської групи є такі показники: інтра - та інтегрупова активність; психологічний мікроклімат у групі (емоційний статус); референтність групи - значущість, авторитетність її для членів групи; керівництво і лідерство; згуртованість та ін. За цими показниками визначають такі стадії розвитку студентської групи:

1-а стадія - номінальна група, яка має лише зовнішнє, формальне об'єднання студентів за наказом ректора і списком дирекції (деканату);

2-а стадія - асоціація - початкова міжособистісна інтеграція, первинне об'єднання студентів за загальними ознаками. Організатором життя групи на цій стадії є староста і куратор. Вони висувують вимоги щодо трудової дисципліни, виконання режиму, норм поведінки, які стосуються кожного студента і групи загалом. Взаємини опосередковуються переважно особистісно

значущими цілями (група друзів, приятелів). На цій стадії куратор знайомиться з кожним членом групи, вивчає мотиви вступу першокурсників до вищого навчального закладу, їхні індивідуально-психологічні особливості (за допомогою анкетування, тестів, індивідуальних бесід та ін.), дає їм настанови щодо виконання своїх обов'язків, виокремлює найбільш активних студентів, чутливих до справ і життя групи. Для студентів розпочинається період адаптації до студентського життя і вимог викладачів, відбувається засвоєння правил внутрішнього розпорядку ВНЗ, традицій інституту (факультету) тощо.

3-я стадія - кооперація, на якій соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів майже завершилася. Виявляються неофіційні організатори, авторитетні активісти групи. За ними закріплюються соціальні настанови та керівництво внутрішнім життям групи.

4-а стадія - студентська академічна група стає колективом.

Ознаки студентського колективу:

- 1) Кожен член групи приймає на себе цілі та завдання спільної навчально-професійної діяльності, яка вже має високу ефективність.
- 2) Група характеризується високим рівнем організованості та згуртованості - це команда однодумців. Згуртованість визначається єдністю ціннісних орієнтацій; збігаються погляди, оцінки, ставлення стосовно подій у групі загалом і кожного її члена. При зближенні оцінок зростає й емоційна прихильність студентів групи до її спільних справ. Структура формального і неформального спілкування збігається.
- 3) Багато членів групи мають статус неформального лідера або тих, кому віддають перевагу при вирішенні питань життя колективу.
- 4) В офіційних керівників групи виявляється демократичний стиль керівництва.
- 5) Група як колектив може бути взірцем і для інших студентських груп, впливати на них (наприклад, при вирішенні питань на факультетських зборах, в органах студентського самоврядування), виявляти інтергрупову активність, особливо з боку лідерів груп, які користуються авторитетом на факультеті (інституті).
- 6) У колективі існують визнані норми поведінки (кожен поводить себе так, як прийнято у групі, навіть у манері одягатися). Якщо хтось порушує такі правила, товариші неодмінно роблять йому зауваження.
- 7) Колектив виявляє згуртованість. Якщо вирішуються важливі проблеми, то група працює злагодженіше й результативніше. «Ми» - так кожен студент ставиться до свого колективу.
- 8) Ще одна важлива особливість колективу в тому, що в ньому мікрогрупи не протистоять одна одній, хоча існують як окремі утворення. Офіційна і неофіційна підструктури доповнюють одна одну, що забезпечує в колективі позитивний мікроклімат.

Міжособистісні стосунки в студентській групі. Проблема лідера та лідерства

Групові норми - сукупність правил і вимог, вироблених групою, які регулюють поведінку її членів. Груповий настрій - загальний емоційний стан, який панує, переважає у групі, створює емоційну атмосферу в ній. Він може як стимулювати, так і пригнічувати діяльність окремих членів групи, а інколи навіть призводити до конфліктів. Групова згуртованість - визначається мірою прихильності до групи її членів.

Самоствердження - кожен член колективу усвідомлює себе його частиною і намагається зайняти та втримати в ньому певну позицію (соціальний статус), завоювати визнання, довіру, підтримку, розуміння своїх товаришів («Бути корисним - мій обов'язок, бути популярним - щастя»).

Через психологічний вплив на кожного студента колектив здатний розв'язувати також і виховні завдання. Які механізми групового впливу на членів групи?

Групова ідентифікація - ототожнення кожним студентом свого «Я» зі своєю групою. Через це окремі вчинки набувають мотивованої сили («Я дію так, як схвалює група»), а групові якості, які виявляються та ще й привласнюються, стають часткою «Я» студента. Саме ідентифікація є психологічною передумовою успішної взаємодії та взаєморозуміння студентів у групі.

Соціальні презентації - прояв своїх загальноприйнятих переконань, ідей і цінностей, які підтримуються більшістю. Вони включають також наші погляди та культуру, ідеологію, що ми демонструємо іншим, розкриваючи перед ними своє «Я».

Соціальна фасилітація - посилення енергії, підвищення активності, домінуючих реакцій індивіда, полегшення його діяльності у присутності групи (разом краще!).

Соціальна інгібіція, навпаки, - утримання, пригнічування активності, гальмування поведінки і діяльності під впливом інших людей.

Соціальна лінь - тенденція окремих людей докладати менше зусиль за тих умов, коли вони об'єднують свої зусилля задля спільної мети, порівняно з випадком індивідуальної відповідальності, коли працюють окремо.

Децентрація - відтворення уявлень своїх товаришів, погляд на себе очима інших, емпатія до інших.

Навіювання - аргументований вербальний вплив на члена групи, але одночасно передбачається некритичне сприйняття настанов групи (або окремих товаришів) і безумовне виконання настанов групи, її рішень і порад.

Переконування - логічне обґрунтування важливості мети і завдання діяльності групи, необхідності отримання нею певних результатів. Від людини очікується свідомо згода на виконання цих пропозицій.

Соціальні очікування - ми сподіваємося..., а в кожного є намагання

виправдати їх.

Соціальне порівняння - кожен віддзеркалює на себе ставлення до нього членів групи. Ми використовуємо інших людей як еталон для оцінки наших власних настанов (ставлень), емоцій і поведінки.

Наслідування - це не тільки функція соціалізації, але й складник творчості, групової активності, становлення індивідуального стилю діяльності.

Лідер - це особистість, за якою всі інші члени групи визнають право брати на себе найвідповідальніші рішення, які торкаються їхніх інтересів, і визначати напрям і характер діяльності всієї групи (Н.С. Жеребова, ЯЛ. Коломінський , Р.Л. Кричевський та ін.).

Лідерство - процес внутрішньої соціальної організації і управління спілкуванням, діяльністю членів малої групи, здійснюється в спонтанно сформованих малих групах. У кожній мікрогрупі, як правило, є лідер. Залежно від спрямування конкретної діяльності мікрогрупи може бути кілька лідерів (ініціатор вечірок, організатор побуту, провідник культпоходу тощо).

Лідер визначається групою на основі яскраво виражених особистісних якостей, які імпонують членам цієї мікрогрупи, є еталонними для неї, найважливішими серед яких є такі:

- зацікавленість у досягненні і групової мети;
- більша поінформованість щодо проблеми, яку треба вирішити;
- почуття особистої гідності;
- енергійність ;
- ініціативність і висока соціальна активність;
- емоційна стійкість;
- упевненість у собі;
- організаторські здібності;
- досвід і навички організаторської діяльності;
- розумові здібності;
- доброзичливість і емпатія;
- емоційна привабливість тощо.

Між функціями лідерства і керівництва є суттєва різниця, а саме:

- Лідер покликаний здійснювати переважно регуляцію міжособистісних стосунків у групі, натомість керівник здійснює регуляцію офіційних відносин групи як деякої соціальної організації.

-Лідерство виникає за умов мікросередовища (яким є мала група), керівництво - елемент макросередовища, тобто воно пов'язане з усією системою суспільних відносин у групі.

-Лідерство виникає стихійно. -Явище лідерства менш стабільне, ніж керівництва, висунення лідера залежить від настрою та завдання групи.

- Керівництво підлеглими порівняно з лідерством має чіткіше визначену систему санкцій.

- Процес прийняття рішення керівником (і взагалі в системі керівництва) значно складніший.

- Сфера діяльності лідера - здебільшого мала група, де він є лідером. Сфера дії керівника ширша, оскільки він репрезентує малу групу в ширшій соціальній системі.

-Функції і соціальні ролі лідера більш диференційовані: організатор, фахівець у певній галузі діяльності, мотиватор (забезпечує емоційне налаштування на спільну дію), масовик – затійник (наприклад, організовує вечір відпочинку), жартівник (знижує напругу у взаєминах між членами групи завдяки гумору), гармонізатор (забезпечує компроміс зі складних проблем, консолідує колектив), стимулятор (спонукає групу до активності) та ін.

- Староста як керівник студентської групи застосовує більш визначену систему санкцій, повноваження застосування яких надається йому дирекції ю (деканатом) і групою, яка його обирає на цю роль (організаційні, командно - адміністративні, економічні методи впливу).

Психологічні особливості студентського самоврядування

Зараз життя та діяльність групи дещо обмежена навчальною роботою. Подекуди виникає недооцінка ролі групи у вихованні особистості фахівця (важливо для майбутнього педагога). Можливо, тому процес формування колективу дещо уповільнюється. Лише 45% студентів наприкінці першого курсу вважають, що група стала колективом. І на останніх курсах колектив знову руйнується через багато причин. Треба звернути особливу увагу на роль органів самоврядування в організації студентських колективів: від групових органів самоврядування до університетських (студентський профком) і навіть місцевих (наприклад, орган студентського самоврядування в м. Києві).

Самоврядування - хороша школа для виховання керівників-політиків або виробничого підрозділу. Їх роль зараз значно зростає. Окрім того, система самоврядування з боку керівних органів звільнена від авторитарних методів. Самоврядування студентською групою (управління групою офіційним і неофіційним лідером) має бути спрямоване як на виконання кожним членом групи своїх прямих обов'язків, які пов'язані з навчально-професійною діяльністю, на підтримання позитивних тенденцій у професійному зростанні, так і на коригування групових настанов і позицій, які впливають на взаємини членів групи та окремих мікрогруп, покращує настрій, підтримує позитивний мікроклімат, облагороджує групові традиції.

У Законі України «Про вищу освіту» визначені завдання студентського самоврядування: «забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу; забезпечення виконання студентами своїх обов'язків; сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності; сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів; сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами; організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями; сприяння працевлаштуванню випускників; участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами».

Функції студентського самоврядування:

- Забезпечення нормальної навчальної роботи, виконання щоденних завдань із врахуванням інтересів студентів.
- Підготовка студентів як фахівців із вищою освітою до управлінської діяльності.
- Забезпечення в роботі кожного члена органу самоврядування соціальної спрямованості, готувати до активної діяльності в суспільстві як організатора.
- Участь в органах самоврядування більшості студентів, а не тільки активу.

Рекомендовані джерела: [4;5;6;7;8;9].

Контрольні запитання та завдання:

1. Охарактеризуйте студентську групу та назвіть її структуру.
2. Вкажіть на особливості міжособистісних стосунків у студентській групі.
3. Охарактеризуйте проблему лідерства в студентському колективі.
4. В чому полягає специфіка студентського самоврядування?

Завдання для самостійної роботи:

Користуючись науково-психологічною літературою підготуйте теми рефератів та доповідей на теми:

1. Діалектика становлення і розвитку студентського колективу
2. Проблема гармонізації міжособистісних стосунків у студентській групі.
3. Студентська група в дзеркалі соціометрії.